

ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні загальна освіта спрямована на розвиток індивідуальних здібностей учня, формування світосприйняття, розкриття власного "Я", усвідомлення навколишнього світу і себе в ньому як цілісності, яка виражена у єдності суспільства та навколишнього середовища, психологічного, біологічного, духовного аспектів існування, що закладає вітальні підвалини досвіду людини. Але реальне практичне становище окреслених аспектів гуманізації та гуманітаризації освітньої галузі вказує на уповільнений характер вирішення соціально замовлених завдань розвитку творчої особистості, неповторної індивідуальності. Не є винятком і шкільне музично-естетичне виховання [6, с. 2]. Ці освітні мета-завдання можуть бути досягненні за умови формування у школярів досвіду художньої інтерпретації.

Все частіше науковці й практики замислюються над змістом феномена художньої інтерпретації, зокрема у контексті педагогічної освіти. Адже реалізація методики формування досвіду художньої інтерпретації в галузях освіти, та її ефективність залежить від того, наскільки в освітніх закладах створенні сприятливі педагогічні умови та методи для самореалізації та розвитку особистості.

Актуальність формування досвіду художньої інтерпретації, як визначального чинника соціалізації людини, закладена у пріоритетних напрямках Національної Доктрини розвитку освіти України у XXI столітті та Законів України "Про освіту", "Про позашкільну освіту", Про Державну національну програму "Освіта" (Україна XXI століття), "Про загальну середню освіту", а також "Концепції середньої освіти (12-річна школа)". Основні положення цих документів наголошують на необхідності забезпечення умов морального, інтелектуального, фізичного, художньо-естетичного розвитку школярів, можливостей постійного духовного самовдосконалення людини у загальній освіті.

У програмі для загальноосвітніх навчальних закладів "Художньо-естетичний цикл 5-11 класи" (2005) зазначається, що шкільна освіта повинна бути спрямована на формування в учнів здатності інтерпретувати музичні твори, умінь і навичок у сфері мистецтва з орієнтацією на добро, красу й істину, які мають скеровувати особистість на самопізнання і саморозвиток, виховувати естетичне ставлення до дійсності, високі духовні ідеали та художній смак [8].

Відтак, досягнення освітніх мета-завдань у напрямку музичного навчання і виховання безпосередньо пов'язані з залучення школярів до активних і захоплюючих форм художнього мистецтва, які сприятимуть формуванню досвіду художньої інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема художньої інтерпретації розкрита в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед них доцільно виділити Л.А. Мазеля (1960), С.С. Скребкова (1973), Ю.М. Тюліна (1976), І.А. Зязюна (1976), І.Я. Лернера (1981), М.Н. Скаткіна (1982), К.К. Платонову (1986), М.Л. Михайлова (1990), С.В. Тишко (1993), В.В. Медушевського (1993), О.Л. Шевнюк (1995), В.І. Сипченко (1998), І.Д. Зверєва (1998), А.В. Мудрика (2000), О.І. Богданову (2001), Л.О. Варяницю (2005), С.А. Литвиненко (2005), А.О. Богуша (2008).

Але питання формування досвіду художньої інтерпретації у контексті художньо-естетичного розвитку школярів й до сьогодні не набуло значення предмету окремого вивчення.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у розкритті змісту феномену художньої інтерпретації.

Виклад основного матеріалу дослідження... Зміст феномену художньої інтерпретації розкривається на засадах герменевтичного підходу, який було започатковано у середньовіччі для розуміння насамперед релігійних і художніх творів. Але принцип герменевтики філософи використовували для філософствування, тлумачення та розуміння текстів, біблійних текстів, художніх творів. Герменевтика – (пояснюю, тлумачу) – теорія інтерпретації або мистецтво інтерпретації. З часів стародавньої Греції, античності, середньовіччя філософи для тлумачення біблійних текстів, мистецтва, музичного мистецтва, художньої літератури, використовували метод художньої інтерпретації, але як один з екзистенційних модусів буття.

Важливий крок у художній інтерпретації мистецтва було зроблено в стародавній Греції. Філософ стародавньої Греції Платон особливу увагу приділяв вивченню мистецтва. Він пов'язував вплив мистецтва з процесом формування морального світу людини: воно виховує як позитивні, так і негативні якості. Піфагор зробив багато плідного для розробки проблем музичного виховання, специфіки сприймання музичного твору. Музика в його розумінні є носієм душевної рівноваги, вона стимулює душевний спокій. Філософ античності Аристотель розглядав естетичне пізнання і мистецтво, як відображення світової гармонії. Він вперше дав розгорнуту структуру естетичних категорій, запропонував власне розуміння прекрасного, трагічного та комічного [2, с. 13].

Всі соціальні та духовні явища, весь спектр людських переживань, взаємостосунків, входить до змісту мистецтва завдяки естетичному почуттю. Естетичне в свою чергу набирає конкретності, змістовності, чи то предметності, наочності, а отже і емоційної впливовості шляхом втілення у художні форми [5]. До змісту художнього та естетичного виховання неодноразово зверталися вчені минулого та сучасності. Наприклад Г.Ф. Гегель вважав, що усе соціально-сміслові, усі духовно-психічні явища, весь спектр взаємин людей між собою і з природою входить у зміст мистецтва завдяки естетичному та навпаки естетичне набирає своєї конкретності, змістовності, предметності, зримості і впливовості, насамперед, одержуючи художню форму [7].

І. Кант вважав, що метою художнього та естетичного виховання є створення культури душевних проявів. При цьому особливого значення надає мистецтву [3].

Й.Г. Песталоцці поділяв естетичне виховання на дві ступені: нижчу – формальну (елементарні навички чуття, форми відчуття предметів та звуків) та вищу – духовну (розуміння мистецтва) [4].

Великої уваги питанням естетичного та художнього виховання у своїх дослідженнях приділили вчені педагогічних наук Н.П. Сакуліна (1972), Д.Б. Кабалевський (1975), О.А. Апраксіна (1983), Б.Г. Ананьєв (1986), Н.А. Ветлугіна (1986), О.О. Мелік-Пашаєв (1989), В.В. Рагозіна (1991), О.П. Рудницька (1998). Проблему естетичного розвитку школярів розглядали у свої дослідженнях О.Я. Ростовський (2000), О.В. Грідчин (2001), О.А. Кучерук (2001), С.І. Махновська (2002), Т.М. Доронова (2004), Л.О. Сморг (2005), Л.М. Масол (2006), Н.А. Сегеда (2008).

В.М. Шацька (1995) вважає що естетичне виховання стосується як художньої творчості, так і естетики побуту, поведження, праці, відносин. Естетичне виховання, використовуючи для своїх цілей художнє виховання, художнє розвиває людину в основному не для мистецтва, а для її активної естетичної життєдіяльності [10].

Л.О. Сморг (2009) вважає, що суб'єктом естетичного завжди є конкретний індивід. Естетичне може виступати тільки як його властивість, як безпосередній вияв соціально-історичного досвіду естетичних відносин у суспільстві, і в цьому сенсі воно звернене до наявного буття. Художнє ж не має одиничного соціального "носія". За своєю суттю художнє є досить дієвою специфічною діяльністю, яка завжди має мету і причину, "реалізаційний імпульс" як іманентне, обумовлене соціальною практикою, конкретними потребами людей, пов'язане з виробничим процесом і досконалим знанням та володінням матеріалом [7].

Наведені позиції науковців дають підставу вважати, що естетичне знаходить своє втілення в художньому, а художнє не замикається на естетичному. Завдяки єдності естетичного та художнього, відбувається емоційний та пізнавальний розвиток особистості, активізується й організовується її художня діяльність, збагачується емоційна сфера і культура почуттів, формується система моральних цінностей.

Важливість формування досвіду художньої інтерпретації у школярів зумовлена тим, що завдяки йому здійснюється знайомство з національними та світовими надбаннями культури, які знайшли своє відображення у різних видах мистецтва, активізується пізнавальна (гносеологічна) активність, збагачується емоційна сфера і культура почуттів, формується система моральних цінностей, розвиваються художні смаки, здібності, естетичні переваги, формується вміння сприймати, розуміти та оцінювати твори мистецтва.

Художня інтерпретація у більшості випадках виявляється у різноманітних формах музичної діяльності, зокрема музичне виконавство, оскільки при виконанні та сприйманні музичного твору, інтерпретатор повинен художньо тлумачити авторську інформацію. Художня інтерпретація передбачає глибоке проникнення в зміст музичного твору, виявлення ціннісного ставлення до музики, відтворення набутого досвіду в усій його цілісності. Невід'ємною складовою досвіду, зокрема виконавського, є вміння, що зумовлюють здатність належно виконувати певні дії. Знання виступають особливою формою духовного засвоєння результатів пізнання процесу, відображення дійсності виконавця, шляхом глибокого усвідомлення авторської концепції.

Висновки... Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що на сучасному етапі зміст поняття художньої інтерпретації є досить вивченим дослідниками на теоретичному рівні, але практичного осмислення вченими цього феномену в методиці музичного навчання та виховання в загальноосвітній школі є недостатньо.

Художня інтерпретація являє собою засіб комунікації, який в процесі міжособистісного спілкування перетворює діалог у засіб розуміння особистісних смислів партнерів. Засіб комунікації сприяє розвитку таких вмінь, як рефлексія, навичок розуміння, аналізу, тлумачення художніх явищ, музичного мистецтва. На нашу думку художня інтерпретація – це індивідуально-творчий засіб музичної комунікації, що зумовлює самовиявлення особистості шляхом аналітико-синтетичної діяльності, завдяки якій відбувається відтворення, тлумачення, усвідомлення, авторської концепції музичних творів.

Ми вважаємо, що досвід художньої інтерпретації доцільно буде використовувати у гуманітарному знанні та відповідних педагогічних процесах з метою творчого розвитку школярів. Зокрема, досвід художньої інтерпретації допоможе учням розв'язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, творчих здібностей, грамотно сприймати художні явища, цілісно сприймати художній твір, аналізувати зміст і форму, розуміти авторську позицію, співвідносити естетичні якості твору з моральними принципами, керуватися набутими художніми знаннями та уміннями у самостійній діяльності

згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями.

Література

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский. – М. : Искусство, 1986. – 573 с.
2. Эстетика: [підручник] / [Л.Т. Левчук, Д.Ю. Кучерюк, В.І. Панченко] / за заг. ред. Л.Т. Левчук. – К. : Вища школа, 1997. — 399с.
3. Кант И. Критика способности суждения. / И. Кант. – М. : Искусство, 1994. – Т. 5. – 367 с.
4. Коменский Я.А. Педагогическое наследие / Я.А. Коменский, Д. Локк, Ж-Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци / [сост. В.М. Кларин, А.Н. Джурицкий]. – М. : Педагогика, 1989 – 416 с. – (Библиотека учителя).
5. Петрушенко В.Л. Этика та естетика : [навчальний посібник] / В.Л. Петрушенко. – Львів : Національний університет “Львівська політехніка”, 2008. – 180 с. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/part/14465>.
6. Сегеда Н.А. Професійний розвиток педагога-музиканта : методичні рекомендації з вивчення теоретичних та практичних питань / [уклад. Н.А. Сегеда]. – Мелітополь : МДПУ, 2008. – С. 2-6.
7. Сморгж Л.О. Эстетика. [навчальний посібник] / Л.О. Сморгж. – К. : Кондор, 2009 – 334 с. – Режим доступу: <http://ukrlibrary.com.ua/books/12/1/>.
8. Художньо-естетичний цикл: програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-11 класи / [відп. з вип. О.В. Корнілова]. – Київ: “Ірпін””, 2005. – 233 с.
9. Чепелева Н.В. Актуальні проблеми психології: психологічна герменевтика / За ред. Н.В. Чепелевої. – К. : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010 – Т. 2. – Вип. 6. – 194 с.
10. Шацкая В.Н. Общие вопросы эстетического воспитания в школе / В.Н. Шацкая. – М. : АПН РСФСР, 1955. – 181 с.

Анотація

У статті розкривається зміст поняття художньої інтерпретації як одного з ефективних методів навчання школярів різним видам мистецтва.

Аннотация

В статье раскрывается содержание понятия художественной интерпретации как одного из эффективных методов обучения школьников разным видам искусства.

Summary

The article deals with the content of the notion of artistic interpretation as one of the most effective methods of teaching students the different types of art.

Ключові слова: інтерпретація, художня інтерпретація, естетичне виховання, художнє виховання, герменевтика.

Ключевые слова: интерпретация, художественная интерпретация, эстетическое воспитание, художественное воспитание, герменевтика.

Key words: interpretation, artistic interpretation, aesthetic education, hermeneutics.

Подано до редакції 20.09.2011.